

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто традиційні джерела інформації для аналізу витрат виробництва сільськогосподарського підприємства. З огляду на зміни в законодавстві України щодо вимог до статистичної звітності та облікових реєстрів суб'єктів господарювання в агросекторі систематизовано інформаційну базу аналізу витрат.

Аннотация. Рассмотрены традиционные источники информации для анализа затрат производства сельскохозяйственного предприятия. Учитывая изменения в законодательстве Украины относительно требований к статистической отчетности и учетных регистров субъектов хозяйствования в агросекторе систематизирована информационная база анализа затрат.

Annotation. The traditional sources of information were considered for the analysis of production costs on agricultural enterprises. Taking into account the changes in the legislation of Ukraine concerning the requirements for statistical reporting and accounting records of the entities in the agricultural sector, information base of cost analysis was improved.

Ключові слова: аналіз виробництва, сільське господарство, інформаційна база, елементи витрат, загальногосподарські витрати, прямі витрати, непрямі витрати, звітність.

Ринкове середовище сьогодні вимагає від підприємств конкурентної боротьби. Головним фактором, що формує конкурентоспроможність є рівень виробничих витрат. Від його значення залежить не тільки фінансовий стан підприємства, але й матеріальний та культурний рівень життя його працівників, виконання надходжень до бюджету. Завдання аналізу – виявлення додаткових можливостей збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції, поліпшення її асортименту та якості, зменшення витрат робить розгляд інформаційної бази для аналізу витрат актуальним.

Аналіз літературних джерел свідчить, що вагомий внесок у розробку інформаційної бази процесу аналізу на сільських підприємствах зробили: Жук В. М., Мосаковський В. Б., Ковальчук М. І. [1, с. 90]. Однак унаслідок постійних змін та вдосконалень законодавчо-нормативної бази, вимог до звітності суб'єктів господарювання єдиної системи інформаційних джерел для аналізу витрат немає, тому дане питання потребує дослідження.

Метою дослідження є систематизація основних джерел інформації для проведення аналізу витрат виробництва та розгляд облікових реєстрів згідно з методичними рекомендаціями Міністерства аграрної політики.

Згідно з П(С)БО 16 "Витрати", витратами звітного періоду вважається або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що приводять до зменшення власного капіталу підприємства, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [2]. Грошове вираження витрат на виробництво та реалізацію продукції представляє собівартість продукції. У свою чергу, вона слугує базою ціни товару та її нижньою межею для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва.

Побудова інформаційної бази аналізу витрат починається з визначення джерел достовірної інформації, де відображено попередні та поточні витрати як за елементами, так і за калькуляційними статтями. Етап пошуку даних повинен включати у себе: визначення та склад вихідної інформації, джерела її отримання, методи збирання, запису та зберігання.

Головним нормативно-правовим актом, що регулює документування витрат є Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств затверджено Наказом Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 року № 390 [3].

Інформація щодо елементів та статей калькуляції собівартості потребує кропіткого збору, бо відображається у звітах не у повному обсязі. Проведення аналізу доцільно розпочати з вивчення бухгалтерських рахунків. Прямі витрати обліковують на рахунку 23 "Виробництво", непрямі – на рахунку 91 "Загальногосподарські витрати", які періодично списуються на рахунок "Виробництво" розподіляють за об'єктами обліку витрат. Невиробничі витрати накопичуються на рахунках 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", до собівартості продукції не включаються, а відносяться на фінансові результати звітного періоду. Для узагальнення інформації про втрати від браку у виробництві призначено рахунок 24 "Брак у виробництві", за дебетом якого відображають витрати через виявлений зовнішній і внутрішній брак. Окремі витрати не можуть бути віднесені повністю на собівартість продукції поточного року, тому їх обліковують на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів".

Для аналізу витрат виробництва використовують Журнал-ордер № 5 В с.-г чи просто журнал. Він призначений для відображення кредитових оборотів щодо рахунків 23, 24, 39, 91, 92, 93.

Первинні документи, накопичувальні відомості, бухгалтерські довідки, Зведена відомість № 5.1 с.-г. нарахування та розподілу оплати праці та відрахувань від неї за об'єктами обліку витрат, Відомість № 4.6 с.-г. нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів, або Відомість № 4.7 с.-г. нарахування

амортизації основних засобів та інших необоротних активів, за методом, передбаченим податковим законодавством тощо, є підставою для заповнення Звітів (форма № 5.5 с.-г., 5.6 с.-г., 5.7 с.-г., 5.8 с.-г., 5.9 с.-г.). Даний факт є допоміжним інструментом при пошуку невідповідності даних за окремими рахунками витрат підприємства.

Для аналізу за субрахунками 231 "Рослинництво" та 232 "Тваринництво" передбачено Звіт № 5.5 с.-г. про витрати та вихід продукції основного виробництва, для інших виробництв – Звіт № 5.6 с.-г., для загальновиробничих витрат – Звіт № 5.7 с.-г., для адміністративних витрат – Звіт № 5.8 с.-г., для витрат на збут – Звіт № 5.9 с.-г. Зазначені у таблиці суми з кредиту рахунків витрат: матеріали, витрати на заробітну плату, на соціальні заходи, амортизацію, виплати стороннім організаціям та іншим кредиторам є додатковою перевіркою аналізу витрат за елементами, яку у першу чергу роблять на основі розділу 2 форми № 2 фінансової звітності.

Для аналізу витрат за статтями доречно використовувати Журнал-ордер № 5 Г с.-г., де відображають операції за рахунками: 90 "Собівартість реалізації", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 95 "Фінансові витрати", 96 "Втрати від участі в капіталі", 97 "Інші витрати", 98 "Податок на прибуток", 99 "Надзвичайні витрати". Слід відмітити, що інформація у цьому реєстрі наведена як на початок місяця, так і за окремий місяць загалом.

У процесі аналізу витрат обов'язково переглядають головні форми фінансової звітності. У формі №1 за активом перевіряють правильність амортизаційних відрахувань на рахунках 131, 132, 133 та відображення 23, за пасивом – поточні зобов'язання за субрахунками 641, 651, 661, 91. Звіт про фінансові результати інформує про доходи, витрати та фінансові результати. З розділу 1 цієї форми за рядком 040 для аналізу беруть значення собівартості реалізованої продукції, за 070 – суму адміністративних витрат, 080 – витрати на збут, 090 – інші операційні витрати. У розділі 2 наведені значення за звітний та попередній періоди операційних витрат за елементами.

Інша група джерел – статистична звітність, що подається Органу державної статистики за місцезнаходженням. Замість звичної форми № 5-с "Звіт про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг)" починаючи з 2013 року, підприємства повинні не пізніше 9 лютого наступного за звітним роком подати за формою 1-підприємництво "Структурне обстеження підприємства" [4]. У розділі 3 цієї форми "Розподіл основних показників за видами економічної діяльності" відбирають дані про матеріальні витрати, амортизацію, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи. Більший рівень деталізації витрат спостерігаємо у розділі 4 "Розподіл матеріальних витрат і витрат на оплату послуг, використаних у виробництві, за продуктами та послугами". З розділу 6 "Кількість працівників та відпрацьований час" можна дізнатися про фонд оплати праці на підприємстві.

Наступним статистичним джерелом для аналізу витрат є форма 50-сг "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств", що затверджена наказом Держстату України від 17.07.2012 № 301 [5]. З довідки 1 "Структура виробничої собівартості за видами продукції сільського господарства" до розділу 1 даної форми можна отримати інформацію щодо складових виробничої собівартості за видами продукції тваринництва та рослинництва. Розділ 2 "Витрати на виробництво продукції сільського господарства і послуг" доцільно використати для аналізу витрат за елементами. Додатково для цілей аналізу витрат на купівлю насіння, добрив та інших ресурсів, які використовують у життєвому циклі біологічних активів слід розглянути розділ 4 "Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб".

Загальна інформаційна база для проведення аналізу витрат та собівартості сільськогосподарської продукції формується на основі джерел, які узагальнено автором та наведено в таблиці.

Таблиця

Інформаційна база для аналізу витрат на виробництво сільськогосподарського підприємства

Група	Джерела інформації
Первинні документи	Акти-вимоги, акти на списання палива, енергії, акти-вимоги на зміну (внутрішнє переміщення) матеріалів, лімітно-забірної картки, матеріальні звіти, акти виконаних робіт, наряди, табелі обліку використання робочого часу та розрахунку заробітної плати, посвідчення на відрядження, авансові звіти, довідки бухгалтерії, розрахунки бухгалтерії, накладні, рахунки тощо
Рахунки бухгалтерського обліку	23 із субрахунками: 231 "Рослинництво", 232 "Тваринництво", 80, 81, 82, 83, 84, 90, 91, 92, 93, 94
Облікові реєстри	Журнал 5 В с.-г., 5 Г с.-г., відомості: 5.5 с.-г., 5.6 с.-г., 5.7 с.-г., 5.8 с.-г., 5.9 с.-г., 5.10 с.-г., 5.12 с.-г.
Фінансова звітність	Ф. № 1 "Баланс", Ф. № 2 "Звіт про фінансові результати", Ф. № 5 "Примітки до річної фінансової звітності"
Статистична звітність	Річна звітність: Ф. № 1 – ПВ "Звіт з праці", Ф. № 1 – підприємництво "Структурне обстеження підприємства", 50-сг "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств". Квартальна звітність: 9-б-сг "Внесення мінеральних, органічних добрив, гіпсування та вапнування ґрунтів під урожай"
Інші джерела	Норми та нормативи споживання ресурсів, дані про відхилення від норм, калькуляції, матеріали обстежень, перевірок, спостережень, нарад, конструкторська і технологічна документація, кошториси витрат на виробництво, результати попередніх аналітичних досліджень тощо

Таким чином, головними джерелами інформації для аналізу витрат на сільськогосподарському підприємстві є первинні документи, субрахунки 231 та 232, облікові реєстри згідно з Методичними рекомендаціями № 390, форма № 1 та № 2 фінансової звітності, форма № 50 сг статистичної звітності. Систематичність здійснення аналізу за

даними з наведених джерел дозволить накопичувати інформацію про динаміку витрат, чинники їх змін, що забезпечить якість аналізу та підвищить обґрунтованість рекомендацій для керівництва. Науковим результатом даної статті є систематизація джерел інформації для аналізу витрат виробництва сільськогосподарського підприємства. Перспективою подальшого наукового дослідження у даному напрямі є використання отриманого наукового результату для формування інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки витрат суб'єктів сільськогосподарського сектору діяльності.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Ковальчук М. І. Економічний аналіз у сільському господарстві : навч.-метод. посібн. / М. І. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 282 с. 2. П(С)БУ 16 "Витрати": Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/>. 3. Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств № 390 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/>. 4. Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі структурної статистики Наказ Державної служби статистики України № 321 від 01.08.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://http://zakon.nau.ua>. 5. Про затвердження форм державних статистичних спостережень у галузі сільського та рибного господарства : Наказ Державної служби статистики України № 301 від 17.07.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://http://zakon.nau.ua>.